

**Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz osiągnięć naukowych
dr Agnieszki Warteckiej-Ważyńskiej
sporządzona w postępowaniu habilitacyjnym
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika**

1. Recenzja rozprawy habilitacyjnej

Uzasadnienie wyboru tematu oraz struktura rozprawy

Agnieszka Wartecka-Ważyńska zatytułowała swoją książkę *Absolwenci uczelni wychowania fizycznego na rynku pracy w Polsce*. Tytuł odnosi się jednoznacznie do poruszanej w pracy problematyki i – tym samym – orientuje czytelnika na zagadnienia związane z wzajemnymi relacjami między kształceniem a rynkiem pracy.

Na strukturę pracy składa się sześć rozdziałów, wstęp, zakończenie, a także aneks, w którym pomieszczono ankietę absolwenta, bibliografię oraz podsumowanie w języku angielskim (Summary). Rozdział I *System edukacji na poziomie wyższym w Polsce z uwzględnieniem uczelni wychowania fizycznego* poświęcony jest strukturze systemu kształcenia w Polsce, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji akademickiej. Autorka kończy rozdział wprowadzeniem zagadnień rynku pracy i jego wymogów wobec szkolnictwa wyższego. W rozdziale II zatytułowanym *Absolwenci wyższych uczelni, w tym uczelni wychowania fizycznego w Polsce* znajdujemy charakterystykę absolwentów z silnym akcentem na ich położenie pracowe a nawet bezrobocie w obrębie tej kategorii. Rozdział III *Spoleczne funkcje rynku pracy*

absolwentów uczelni wychowania fizycznego porusza zagadnienia funkcji rynku pracy, w tym m.in. prestiżu zawodu, awansu zawodowego czy doskonalenia zawodowego. Rozdział IV *Metodologiczne podstawy badań własnych* omawia systematycznie empiryczne postępowanie badawcze. Rozdział V *Motywacja wyboru studiów przez absolwentów uczelni wychowania fizycznego* poświęcony jest wewnętrznej i zewnętrznej motywacji do studiowania. Wreszcie rozdział VI zatytułowany *Kompetencje absolwentów uczelni wychowania fizycznego i ich instytucjonalne wykorzystanie* stanowi próbę nakreślenia istotnych czynników konkurencyjnej przewagi absolwentów tych uczelni na rynku pracy.

Autorka, planując i realizując swoje przedsięwzięcie teoretyczno-empiryczne, podkreśla znaczenie kształcenia akademickiego w uczelniach wychowania fizycznego. Zwraca uwagę na nie w pełni racjonalne wykorzystanie absolwentów przez pracodawców i – zarazem – że profil kształcenia nie jest adekwatny do oczekiwań rynku (s. 7). Tak zarysowane wstępnie cele traktuję jako w pełni wystarczające uzasadnienie wyboru tematu, lokujące się w obrębie zagadnień istotnych poznawczo oraz ważkich praktycznie.

Oryginalność rozprawy

Habilitantka przedstawiła do oceny rozprawę oryginalną. Oznacza to, że podejmowane przez nią zagadnienia, ich dobór oraz autorskie ujęcie, mieszczą się w pojęciu unikalności. Tak właśnie oceniam strukturalne potraktowanie samej edukacji oraz rynku pracy oraz zorganizowanie rozważań oraz empirycznego pomiaru wokół kwestii wzajemnych relacji pomiędzy tymi strukturami.

Metodologia rozprawy

Metodologia nauki jest pojęciem szerszym aniżeli to, które zwykle występuje w pracach awansowych. Oznacza bowiem ontologiczne i epistemologiczne stanowisko w zakresie ujmowania badanych zjawisk i procesów społecznych, a w tym wypadku zjawisk i procesów edukacyjnych. W monografiach z zakresu nauk społecznych tzw. rozdział metodologiczny jest po prostu mniej lub bardziej szczegółowym sprawozdaniem ze stosowanych metod, procedur oraz technik badawczych. W administracyjnych drukach, np. Narodowego Centrum

Nauki, ten element zyskał już miano metodyki badań. W odróżnieniu od metodologii właśnie. Autorka wskazuje na podstawy metodologiczne prowadzonych badań empirycznych. Włącza do rozdziału rozważania na temat społecznego charakteru nauk o kulturze fizycznej. Stanowią one w prezentowanym ujęciu podstawę analizy danych oraz stają się punktem wyjścia dla wnioskowań. Tym samym, Wartecka-Ważyńska prezentuje raczej połączenie metodologii z metodyką, co należy przyjąć z entuzjazmem. Innymi słowy, prócz tzw. rozdziałów teoretycznych dostrzega potrzebę prezentacji własnego podejścia w kategoriach metodologii szczegółowej.

Dalej, Habilitantka przechodzi do omówienia problematyki badawczej, formułuje hipotezy badawcze, a także dokonuje wyboru metod i technik badawczych. Charakteryzuje również jednostki badane. Mieści się więc w dominującym podejściu tak do struktury rozdziałów „metodologicznych”, jak i zaakcentowania zasadniczych treści.

Warto jednakże zwrócić uwagę na rozumienie przez autorkę celów badawczych, zwłaszcza w ich relacji do problemów badawczych czy – szerzej – eksplikacji problematyki badawczej. Otóż, we wstępie do podrozdziału 4.3. *Cel badań i problem badawczy* trafnie stwierdza: „Celem podejmowanych badań jest naukowe poznanie badanej rzeczywistości. Oprócz realizowania celu poznawczego ważne jest kształtowanie rzeczywistości społecznej, a tym samym poznawanie i planowanie jej przeobrażeń. Poprzez badania empiryczne zmierza się zarówno do rozwijania teorii, jak też do tego, by służyć potrzebom praktyki społecznej (s. 109)”.

Habilitantka jednoznacznie odwołuje się do zasadniczego i – w moim przekonaniu – jedynego podziału celów badawczych na: poznawczy i praktyczny. Nie stosuje tu odwołań do literatury, zatem mam prawo sądzić, że dobrze przyswoiła tę empiryczną prawdę. Niemniej, w kolejnych partiach tego rozdziału dokonuje dodatkowego niejako wyliczenia celów badawczych. Nie jest to według mnie konieczne. Zwłaszcza w zaprezentowanej formie. Warto byłoby spytać autorkę, w jaki sposób rozumie wzajemne relacje między celami a problemami? Wreszcie, jaki jest sens wprowadzania kategorii, którą pojmuję jako nazwijmy to pośrednią, pytań badawczych? Jakie są relacje między celami, problemami a pytaniami

badawczymi? Nie znajduję racjonalnych odpowiedzi w recenzowanym tekście, choć trzeba przyznać, że autorka poszukuje. Na s. 113 na przykład cytuje Chavę Frankfort Nachmias i Davida Nachmiasa ze znanego podręcznika badań społecznych, gdy amerykańscy autorzy stwierdzają, iż problem badawczy jest bodźcem wywołującym badania. Nie jest to najcelniejsze zdanie z tego podręcznika i stanowi raczej przenośnię aniżeli precyzyjną definicję.

Osobną kwestią są hipotezy badawcze, które choć sformułowane poprawnie, nie zawierają uzasadnienia w postaci rozważań teoretycznych, badań empirycznych czy badawczych intuicji. Niemniej, biorąc pod uwagę obszerne wprowadzenie teoretyczne do problematyki relacji między edukacją akademicką a rynkiem pracy, mogę uznać, że ten element jest w monografii Warteckiej-Ważyńskiej obecny, lecz usytuowany w innym miejscu.

Uwagi szczegółowe

Autorska monografia dobrze wpisuje się w dyskusję na temat wzajemnych oddziaływań edukacji akademickiej i rynku pracy oraz na temat losów absolwentów. Dodatkowo, Wartecka-Ważyńska formułuje zalecenia praktyczne, wywiedzione z analiz teoretycznych, empirycznego pomiaru z dużą dozą indywidualnego stanowiska w tej sprawie. Pozytywnie oceniam zarówno formę, jak i treść zmagania z tym trudnym i doniosłym problemem. W książce obecne są niezwykle drobiazgowo potraktowane koncepcje oraz definicje zasadniczych terminów wyrażonych tytułem rozprawy czy będących częścią problemów, podproblemów i hipotez. Miejscami wprawdzie brakuje syntetyzującej refleksji autorki, ale jej starania do rzetelnego i względnie precyzyjnego odniesienia się do poruszanych zagadnień stanowią mocną stronę ujęcia.

Pomiar empiryczny obecny w monografii zgłoszonej jako przedmiot postępowania awansowego jest pomiarem raczej powierzchownym, nie pogłębia poruszanych zagadnień, nie pogłębia także opinii. Jest to konsekwencja planu badawczego, na który składa się procedura sondażu (warto byłoby wreszcie zrezygnować z tego nic nie znaczącego dodatku „diagnostyczny”, ponieważ sondaż nie może służyć ani eksploracji, ani tym bardziej eksplanacji; to jednak nie jest zarzut bezpośrednio pod adresem

autorki) oraz wywiady realizowane, jak mogę się domyślać, w procedurze badań terenowych. Niemniej, należy ten pomiar widzieć w szerszej strukturze danych statystycznych oraz faktograficznych powoływanych przez autorkę. Być może w dalszych próbach empirycznych zdobędzie się ona na plan badawczy, który pozwoli reprezentatywnie orzekać o zjawiskach i procesach przebiegających w populacji.

Wnioskowanie, będące zwieńczeniem rozprawy, jest poprawne, lecz budzi pewien niedosyt związany właśnie z brakiem reprezentatywności. Odsłania rzecz jasna pewne ogólne prawidłowości, nie pozwala jednakże na uchwycenie tego, co najbardziej swoiste. Potrafię jednak zrozumieć przeszkody stojące na drodze badacza-empiryka, zwłaszcza brak środków na większe badanie, zatrudnianie ankierów itp.

Muszę natomiast przyznać, że dr Agnieszka Wartecka-Ważyńska, jako absolwentka magisterskich studiów na kierunku turystyka i rekreacja oraz doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii, poradziła sobie z uwydatnieniem problematyki pedagogicznej w badanych relacjach między kształceniem a rynkiem pracy. Wprowadzie socjologia i pedagogika to dyscypliny pokrewne, stanowiące część jednej dyscypliny: nauk społecznych, niemniej trzeba zauważyć, iż Habilitantka włożyła wiele skutecznego wysiłku w rozpoznanie i zaprezentowanie pedagogicznego rysu analizowanych zagadnień. Odbyło się to w wyraźnie transdyscyplinarnym kontekście, który narzuca niejako sama problematyka.

Ten transdyscyplinarny rys książki odzwierciedlony jest w powoływanych pracach. Mają one zróżnicowany charakter a ich dobór oceniam jako trafny. Mógłbym jedynie sformułować recenzencki zarzut, że bibliografia jest raczej skromna ilościowo. Z kolei poziom jej wykorzystania oceniam pozytywnie.

2. Recenzja dorobku naukowego

Habilitantka przedstawiła do oceny niezwykle bogaty ilościowo zestaw piśmiennictwa tworzonego w ostatnich latach jako autorka lub współautorka (*Załącznik 3 Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych*). Mimo że pewna część tych prac liczy zaledwie kilka stron, to znajdują się w tym wykazie

publikacje obszerniejsze, lokujące się w obrębie kilku przynajmniej dyscyplin naukowych. Są wśród nich również dwie monografie naukowe (prócz monografii przedstawionej jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy). Pierwsza z nich, o której sama Habilitantka pisze jako wykorzystującej rozprawę doktorską, dotyczy uwarunkowań turystyki młodzieży (rok wydania 2007, ss. 153). Druga z kolei, we współautorstwie z Janem Sikorą, poświęcona jest uwarunkowaniom turystyki wiejskiej (rok wydania 2013, ss. 133). Są w nich obecne pewne wątki pedagogiczne, niemniej trudno te pozycje zakwalifikować jako jednoznacznie wpisujące się w dyscyplinę nauk o edukacji. Rzecz jasna, nie obniża to ich wartości merytorycznej.

Dr Agnieszka Wartecka-Ważyńska posiada jednakże w swym dorobku artykuły jednoznacznie i w pełni lokujące się w obrębie pedagogiki. Zaliczam do nich przede wszystkim prace z ostatnich lat. Są to w szczególności *Edukacyjna rola szkoły i nauczyciela wychowania fizycznego w kształtowaniu osobowości fizycznej młodzieży*, *Edukacyjne aspekty działalności agroturystycznej w Polsce*, *Rozwój kompetencji zawodowych absolwentów uczelni wychowania fizycznego w Polsce* oraz tekst anglojęzyczny we współautorstwie (Jan Sikora, Włodzimierz Kaczocho) *Values and Professional and Ethical Norms in Tourism in Rural Areas in Poland*. Są to wartościowe, dobrze ustrukturyzowane i nieźle napisane prace. Zaświadczają o kompetencjach autorki oraz o jej przygotowaniu merytorycznym.

Ogólna ocena dorobku naukowego Habilitantki musi uwzględnić jej ponadprzeciętną aktywność, transdyscyplinarność poruszanych zagadnień oraz systematyczność. Duża część tego dorobku wykracza poza nauki o edukacji, pewna jego część mieści się w nich bardzo wyraźnie, inna z kolei do nauk o edukacji jedynie nawiązuje. Trzeba jednak przyznać, iż teksty dr Warteckiej-Ważyńskiej spełniają wymogi „naukowości”, tj. odpowiadają problematyce zapowiadanej tytułem, wyraźnie kreślą cele i sposoby ujęcia poruszanych zagadnień, posiadają czytelną strukturę i trafne odniesienia literaturowe.

3. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Doktor Agnieszka Wartecka-Ważyńska jest bardzo aktywnym i wszechstronnym dydaktykiem. Prowadziła i prowadzi zajęcia obejmujące kilka dziedzin nauki oraz kilka jej dyscyplin, głównie dla słuchaczy studiów magisterskich w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, a także dla słuchaczy Podyplomowych Studiów Zarządzania Gospodarką Turystyczną i Hotelarstwem w AWF oraz w Wyższej Szkole Handlu i Usług w Poznaniu.

Należy podkreślić, iż dr Wartecka-Ważyńska była też opiekunem 19 prac magisterskich, 21 prac licencjackich oraz 71 prac dyplomowych przygotowywanych w ramach studiów podyplomowych. To znacząca liczba promotorskich dokonań, poddawanych przeciw każdorazowo procedurze recenzenckiej. Warto także podkreślić sukcesy prac promowanych przez Habilitantkę w konkursach na najlepsze prace organizowanych przez AWF w Poznaniu.

4. Ostateczna konkluzja

Oceniając rozprawę habilitacyjną (wskazaną jako osiągnięcie naukowe będące podstawą postępowania) oraz dorobek naukowy dr Agnieszki Warteckiej-Ważyńskiej uważam, że nie odbiegając od przeciętnych prób awansowych zakończonych sukcesem, spełnia wymogi przewidziane w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.). Tym samym wnoszę o nadanie dr Ważyńskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Sławomir Banaszak

